

alio sentientibus, proverbialiter quodammodo essent quæcumque magna et divina dixisset, ait : « Modo creditis? » Ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria. » Ecce initium pressuræ, sed non eo modo perseveraturæ. Quod enim adjunxit, « et me solum relinquatis, » non vult eos tales esse in consequenti pressura, quam post ejus ascensionem in mundo fuerant habituri, ut relinquatur eum : sed ut in illo pacem habeant permanentes in eo. Non enim quando comprehensus est, tantummodo carne sua ejus carnem, verum etiam mente reliquerunt fidem. Ad hoc pertinet quod ait : « Modo creditis? Ecce venit hora ut dispergamini in propria, et me relinquatis : » tanquam diceret, Tunc ita perturbabimini, ut etiam quod modo creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam desperationem, et suæ pristinæ fidei, ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui post ejus resurrectionem cum illo se loqui nesciens, et quid ei contigerit narrans : « Nos, inquit, sperabamus quod ipse fuerat redempturus Isaaël. » Ecce quomodo eum reliquerant, deserendo etiam ipsam fidem qua in eum ante crediderant. In ea vero pressura quam post ejus glorificationem accepto Spiritu sancto pertulerunt, non eum reliquerunt : et quamvis fugerent de civitate in civitatem, ab ipso non refugerunt; sed ut habentes pressuram in mundo, in illo pacem tenerent, non ab ipso refugæ fuerunt, sed ipsum potius refugium habuerunt. Dato quippe illis Spiritu sancto, factum est in eis quod nunc dictum est eis : « Confidite, ego vici mundum. » Confiderunt, et vicerunt. In quo, nisi in illo? Non enim vicisset ille mundum, si ejus membra vinceret mundus. Unde ait Apostolus : « Gratias Deo, qui dat nobis victo-

¹ Luc. xxiv, 21.

riam¹ : » continuoque subjecit, « per Dominum nostrum Jesum Christum : » qui dixerat suis : « Confidite, ego vici mundum. »

TRACTATUS CIV.

In id quod sequitur : *Hæc locutus est Jesus, et sublevatis oculis in cælum dixit, Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius clarificet te.*

I. ANTE ista quæ nunc sumus adjuvante Domino tractaturi², dixerat Jesus : « Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis³ : » quæ non recentiora paulo superius ab eo dicta, sed omnia debemus accipere, sive quæcumque illis locutus est ex quo eos cœpit habere Discipulos, sive certe ex quo post cœnam exorsus est hunc admirabilem prolixumque sermonem. Talem quippe commemoravit causam, cur eis sit locutus, ut ad eum finem rectissime referantur, vel omnia quæ locutus est eis, vel ea maxime quæ dixit jam pro eis moriturus, tanquam verba novissima, postea quam de convivio sancto ille qui eum fuerat traditurus, egressus est. Hanc enim commendavit causam sermonis sui, ut in illo pacem haberent, propter quod totum agitur quod Christiani sumus. Hæc enim pax finem temporis non habebit, sed omnis piæ nostræ intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc sacramentis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus ejus operibus et sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus ejus pignus

¹ 2 Cor. xv, 57. — ² Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 385. — ³ Joan. xvi, 33.

accepimus, propter hanc in eum credimus et speramus, et ejus amore quantum donat accendimur: hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac a pressuris omnibus liberamur: propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus; ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. Merito ad eam clausit verba, quæ parum intelligentibus Discipulis erant proverbia: intellecturis ea quando eis dedisset promissum Spiritum sanctum, de quo superius ait: « Hæc » locutus sum vobis apud vos manens, Paracletus autem » Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, » ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quæ » cumque dixerò vobis¹. » Hæc nimirum futura fuerat illa hora, qua se promiserat non jam in proverbii locuturum, sed palam de Patre annuntiatum. Eadem quippe ipsius verba revelante Spiritu sancto, intelligentibus jam non erant futura proverbia. Neque enim loquente in eorum cordibus Spiritu sancto, taciturnus erat unigenitus Filius, qui dixit in ea hora palam se illis annuntiatum esse de Patre, quod eis utique jam intelligentibus non esset proverbium. Sed hoc quoque ipsum, quomodo simul loquantur in suorum spiritalium cordibus et Dei Filius et Spiritus sanctus, imo ipsa Trinitas quæ inseparabiliter operatur, intelligentibus est verbum, non intelligentibus autem proverbium.

II. Cum ergo dixisset propter quid omnia sit locutus, ut in illo scilicet pacem haberent, in mundo habentes pressuram, exhortatusque fuisset ut confiderent, quia ipse vicit mundum, eo qui erat ad illos sermone finito, deinde ad Patrem verba direxit, et orare jam cœpit². Sic enim Evangelista sequitur, dicens: « Hæc locutus est Jesus, » et sublevatis oculis in cœlum dixit, Pater venit hora, » clarifica Filium tuum³. » Poterat Dominus Unigenitus

¹ Joan. xiv, 26. — ² Id. xvii, 1. — ³ Ibid.

et coæternus Patri, in forma servi et ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio: sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem. Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit et nobis: quoniam tanti magistri non solum ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, Discipulorum est ædificatio. Et si illorum qui hæc dicta aderant audituri, profecto et nostra qui fuimus conscripta lecturi. Quapropter hoc quod ait: « Pater, venit hora, » clarifica Filium tuum, » ostendit omne tempus, et quid quando faceret vel fieri sineret, ab illo esse dispositum qui tempori subditus non est: quoniam quæ futura erant per singula tempora, in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora. Non ergo credatur hæc hora fato urgente venisse, sed Deo potius ordinante. Nec siderea necessitas Christi connexuit passionem: absit enim ut sidera mori cogere siderum conditorem. Non itaque Christum tempus ut moreretur impegit, sed tempus Christus quo moreretur elegit: qui etiam tempus quo de virgine natus est cum Patre constituit, de quo sine tempore natus est. Secundum quam veram sanamque doctrinam, etiam Paulus apostolus: « Cum autem venit, inquit, » plenitudo temporis, misit Deus Filium suum¹ » et Deus per Prophetam, « Tempore, ait, acceptabili exaudivi te, » et in die salutis adjuvi te²: » et rursus Apostolus, « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis³. » Dicat ergo, « Pater, venit hora, » qui cum Patre disposuit omnes horas tanquam dicens, « Pater, » quam propter homines et apud homines ad me clarificandum simul constituimus, « venit hora, clarifica Filium tuum, ut et » Filius tuus clarificet te. »

III. Clarificatum a patre Filium nonnulli accipiunt, in

¹ Galat. iv, 4. — ² Isaï. xlix, 8. — ³ I Cor. vi, 2.

hoc quod ei non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum¹. Sed si passione clarificatus dicitur, quanto magis resurrectione? Nam in passione magis ejus humilitas quam claritas commendatur, Apostolo teste, qui dicit: « Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: » deinde sequitur, et de ejus clarificatione jam dicit: « Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit ei nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris². » Hæc est clarificatio Domini nostri Jesu Christi, quæ ab ejus resurrectione sumpsit exordium. Humilitas ergo ejus incipit in sermone Apostoli, ab eo loco ubi ait, Semetipsum exinanivit formam servi accipiens: et pervenit usque, ad mortem crucis. Claritas vero ejus incipit ab eo loco ubi ait: « Propter quod et Deus exaltavit eum: et pervenit usque, in gloria est Dei Patris. » Nam et ipsum nomen, si inspiciantur codices Græci, ex qua lingua Epistolæ apostolicæ translatae sunt in latinum, quod hic legitur gloria, ibi legitur δόξα: unde verbum derivatum est in græco ut diceretur δόξασον, quod interpres latinus ait « clarifica, » cum posset etiam « glorifica » dicere, quod tantumdem valet. Et ideo posset etiam in Apostoli Epistola, ubi est gloria, claritas poni: quod si fieret, tantumdem valeret. Ut autem non recedatur a verborum sonis, quemadmodum a claritate clarificatio, sic a gloria glorificatio derivatur. Ut ergo mediator Dei et hominum homo Christus Jesus resurrectione clarificaretur vel glorificaretur, prius humiliatus est passione: non enim a mortuis resurrexisset, si mortuus non fuisset. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Sed hoc factum

¹ Rom. viii, 32. — ² Philip. ii, 8, etc.

est in forma servi: in forma vero Dei semper fuit, semper erit claritas: imo non fuit quasi jam non sit, nec erit quasi nondum sit; sed sine initio, sine fine semper est claritas. Quod ergo ait: « Pater, venit hora, clarifica Filium tuum: » sic intelligendum est, tanquam dixerit, Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis. Sed quid sibi vult quod sequitur, « Ut Filius tuus clarificet te? » Numquid etiam Deus Pater pertulit humilitatem carnis sive passionis, ex qua illum clarificari oporteret? Quomodo igitur eum clarificaturus erat Filius, cujus claritas sempiterna nec ex forma humana potuit videri minor, nec in divina posset esse amplior? sed istam quæstionem in hunc sermonem nolo artare, aut hinc eum facere longiorem.

TRACTATUS CV.

Ab eo quod Dominus ait: *Ut Filius tuus clarificet te: usque ad id, Claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te.*

I. GLORIFICATUM a Patre Filium secundum formam servi, quam Pater suscitavit a mortuis, et ad suam dexteram collocavit; res ipsa indicat, et nullus ambigit Christianus. Sed quoniam non tantum dixit: « Pater clarifica Filium tuum, » sed addidit etiam, « ut Filius tuus clarificet te¹: » merito quæritur quomodo Patrem clarificaverit Filius, cum sempiterna claritas Patris nec diminuta fuerit in forma humana, nec augeri potuerit in sua

¹ Joan. i, 17.

perfectione divina. Sed in se ipsa claritas Patris nec minui nec augeri potest; apud homines autem procul dubio minor erat, quando in Judæa tantummodo Deus notus erat¹, nondum a solis ortu usque ad occasum laudabant pueri nomen Domini². Hoc autem quia per Evangelium Christi factum est, ut per Filium Pater innotesceret gentibus: profecto Patrem clarificavit et Filius. Si autem tantummodo mortuus fuisset Filius, nec resurrexisset, procul dubio nec a Patre clarificatus esset, nec Patrem clarificasset: nunc autem resurrectione clarificatus a Patre, resurrectionis suæ prædicatione clarificat Patrem. Hoc quippe aperit ordo ipse verborum: « Clarifica, inquit, » Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te: » tanquam diceret, Resuscita me, ut innotescas toti orbi per me.

II. Deinde magis magisque pandens quomodo clarificet Patrem Filius, « Sicut dedisti, inquit, ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam³. » Omnem carnem dixit omnem hominem, a parte totum significans: quemadmodum rursus a parte superiore significatus est homo totus, ubi ait Apostolus: « Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit⁴. » Quid enim dixit, « omnis anima, » nisi omnis homo? Et hoc autem quod potestas Christo a Patre data est omnis carnis, secundum hominem intelligendum est: nam secundum Deum omnia per ipsum facta sunt⁵, et in ipso condita sunt omnia in cælo et in terra, visibilia et invisibilia⁶. « Sicut » ergo « dedisti ei potestatem, inquit, » omnis carnis, » ita te glorificet Filius tuus, id est, notum te faciat omni carni quam dedisti ei. Sic enim dedisti « ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. »

¹ Psal. LXXV, 2. — ² Id. CXXI, 3. — ³ Joan. XVII, 2. — ⁴ Rom. XII, 1. — ⁵ Joan. I, 3. — ⁶ Coloss. I, 16.

III. « Hæc est autem, inquit, vita æterna, ut cognoscat te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. » Ordo verborum est, « ut te et quem misisti Jesum Christum cognoscant solum verum Deum¹. » Consequenter enim et Spiritus sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris et Filii, tanquam charitas substantialis et consubstantialis amborum. Quoniam non duo dii Pater et Filius, nec tres dii Pater et Filius et Spiritus sanctus: sed ipsa Trinitas unus solus verus Deus. Nec idem tamen Pater qui Filius, nec idem Filius qui Pater, nec idem Spiritus sanctus qui Pater et Filius; quoniam tres sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus; sed ipsa Trinitas unus est Deus. Si ergo eo modo te glorificat Filius « sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, » et sic dedisti, « ut omne quod dedisti ei det eis vitam æternam, » et, « hæc » est vita æterna, ut cognoscant te: » sic te igitur Filius glorificat, ut omnibus quos dedisti ei, te cognitum faciat. Porro si cognitio Dei est vita æterna, tanto magis vivere tendimus, quanto magis in hac cognitione proficimus. Non autem moriemur in vita æterna: tunc ergo Dei cognitio perfecta erit, quando nulla mors erit. Summa tunc Dei clarificatio: quia summa gloria, quæ græce dicitur δόξα. Unde dictum est δόξα, quod latini quidam interpretati sunt clarifica, quidam glorifica. A veteribus autem gloria, qua gloriosi homines dicuntur, ita est definita: Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. At si homo laudatur cum famæ creditur, quomodo Deus laudabitur quando ipse videbitur? Propter quod scriptum est: « Beati » qui habitant in domo tua; in sæcula sæculorum laudabunt te². » Ibi erit Dei sine fine laudatio, ubi erit Dei plena cognitio: et quia plena cognitio, ideo summa clarificatio vel glorificatio.

¹ Joan. XVII, 3. — ² Psal. LXXXIII, 5.

IV. Sed prius hic clarificatur Deus, dum annuntius hominibus innotescit, et per fidem credentium prædicatur. Propter quod dicit: « Ego te clarificavi super terram, » opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam¹, » Non ait, jussisti, sed « dedisti: » ubi commendatur evidens gratia. Quid enim habet quod non accepit, etiam in Unigenito humana natura? An non accepit, ut nihil mali, sed bona faceret omnia, quando in unitatem personæ suscepta est a Verbo, per quod facta sunt omnia? Sed quomodo consummavit opus quod accepit ut faciat, cum restet adhuc passionis experimentum, ubi martyribus suis maxime præbuit quod sequerentur exemplum, unde ait apostolus Petrus: « Christus passus est pro nobis relinquens » nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus²: » nisi quia consummasse se dicit, quod se consummaturum esse certissime novit? Sicut longe ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat quod dicebat: « Foderunt, inquit, » manus meas et pedes, dinumeraverunt omnia ossa » mea³: » non ait, Fodient et dinumerabunt. Et in hoc ipso Evangelio: « Omnia, inquit, quæ audiavi a Patre » meo, nota feci vobis⁴: » quibus ait postea, « Adhuc » multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare » modo. » Qui enim certis et immutabilibus causis omnia futura prædestinavit, quidquid facturus est fecit: nam et per Prophetam dictum de illo est: « Qui fecit quæ futura » sunt⁵. »

V. Secundum hoc etiam quod sequitur dicit: « Et » nunc clarifica me tu, Pater, apud te ipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset, apud » te⁶, » Nam supra dixerat: « Pater, venit hora, cla-

¹ Joan. xvii, 4. — ² I Petr. ii, 21. — ³ Psal. xxi, 18. — ⁴ Joan. xv, 15. — ⁵ Isai. xlv, 11, juxta lxx. — ⁶ Joan. xvii, 5.

» rifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te¹: » in quo verborum ordine ostendit prius a Patre clarificandum Filium, ut Patrem clarificaret Filius. Modo autem dixit: « Ego te clarificavi super terram, opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam: et nunc clarifica » me: » tanquam prior ipse Patrem clarificaverit, a quo deinde ut clarificetur exposcit. Ergo intelligendum est utroque verbo superius usum secundum id quod futurum erat, eoque ordine quo futurum erat, Clarifica Filium ut te clarificet Filius: modo vero usum fuisse verbo præteriti temporis de re futura, ubi ait: « Ego te clarificavi » super terram, opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam. » Deinde dicendo, « Et nunc clarifica me tu, pater, » apud te ipsum, » quasi posterius esset clarificandus a Patre, quem prius ipse clarificaverat: quid ostendit, nisi superius ubi ait: « Ego te clarificavi super terram, » ita locutum se fuisse, tanquam fecisset quod facturus esset; hic autem poposcisse ut Pater faceret, per quod illud Filius facturus esset, id est, ut Pater clarificaret Filium per quam Filii clarificationem etiam Filius clarificaturus esset Patrem? Denique si de re quæ futura erat, ponamus etiam futuri temporis verbum, ubi pro tempore futuro posuit ipse præteritum, nulla sententiæ remanebit obscuritas: veluti si dixisset, Ego te clarificabo super terram, opus consummabo quod dedisti mihi ut faciam, et nunc clarifica me tu, Pater, apud te ipsum. Nempe ita planum est, sicut illud ubi ait, Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te: et ipsa est omnino sententia, nisi quia et hic dictus est ejusdem clarificationis modus, ibi autem tacitus, tanquam illud isto exponeretur eis quos poterat permovere, quomodo Pater Filium, et maxime quomodo Patrem clarificaret et Filius. Dicendo enim clarificari a se

¹ Joan. xvii, 1.

Patrem super terram, se autem a Patre apud eundem Patrem, modum profecto utriusque clarificationis ostendit. Ipse quippe Patrem clarificavit super terram, eum gentibus prædicando : Pater vero ipsum apud semetipsum, ad suam dexteram collocando. Sed ideo postea de clarificando patre ubi ait, ego te clarificavi, » verbum præteriti temporis ponere maluit, ut monstraret in prædestinatione jam factum, et pro jam facto habendum, quod certissime fuerat futurum : id est, ut a Patre apud Patrem glorificatus, Patrem super terram glorificaret et Filius.

VI. Sed hanc prædestinationem in sua clarificatione manifestius aperuit, qua eum clarificavit Pater, in eo quod adjunxit : « Claritate quam habui, prius quam mundus » esset, apud te. » Ordo verborum est, « quam habui apud » te prius quam mundus esset. » Ad hoc valet quod ait : « Et nunc clarifica me, » hoc est, sicut tunc, ita et nunc ; sicut tunc prædestinatione, ita et nunc perfectione : fac in mundo, quod apud te jam fuerat ante mundum ; fac in suo tempore, quod ante omnia tempora statuisti. Hoc quidam sic intelligendum putarunt, tanquam natura humana quæ suscepta est a Verbo, converteretur in Verbum, et homo mutaretur in Deum : imo si diligentius quod opinati sunt cogitemus, homo periret in Deo. Non enim quisquam ex ista mutatione hominis vel duplicari Dei Verbum dicturus est, vel augeri, aut duo sint quod unum fuit, aut amplius sit quod minus fuit. Porro si natura humana in Verbum mutata atque conversa, Verbum Dei quantum erat et quod erat hoc erit, ubi est homo si non perit?

VII. Sed ad hanc opinionem, quam veritati prorsus non video convenire, nihil nos urget, si Filio dicente : « Et nunc clarifica me tu, Pater, apud te metipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te, »

intelligamus prædestinationem claritatis humanæ quæ in illo est naturæ, ex mortali immortalis apud Patrem futuræ ; et hoc jam prædestinando factum fuisse antequam mundus esset, quod in mundo etiam suo tempore fieret. Si enim de nobis dixit Apostolus : « Sicut elegit nos in » ipso ante mundi constitutionem¹. » cur abhorrere putatur a vero, si tunc Pater caput nostrum glorificavit, quando nos in ipso ut membra ejus essemus elegit? Sic enim nos electi, quomodo ipse clarificatus ; quia prius quam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei et hominum homo Christus Jesus². Sed ille qui per ipsum in quantum Verbum ejus est, etiam quæ futura sunt fecit, et vocat ea quæ non sunt tanquam sint³, profecto secundum id quod mediator Dei et hominum homo est, ante mundi constitutionem pro nobis Deus Pater glorificavit ipsum, si tunc elegit etiam nos in ipso. Quid enim dicit Apostolus? « Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui » secundum propositum vocati sunt. Quos enim præscivit, » et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii ejus : ut » sit ipse primogenitus in multis fratribus : quos autem » prædestinavit, illos et vocavit⁴. »

VIII. Nisi forte ipsum prædestinatum dicere formidabimus ; quia de nobis tantum ut efficiamur conformes imaginis ejus, hoc dixisse videtur Apostolus. Quasi vero quisquam regulam fidei fideliter intuens, Filium Dei negaturus est prædestinatum, qui eum negare hominem non potest. Recte quippe dicitur non prædestinatus secundum id quod est Verbum Dei, Deus apud Deum. Ut quid enim prædestinaretur, cum jam esset quod erat, sine initio, sine termino sempiternus? Illud autem prædestinandum erat, quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret,

¹ Ephes. 1, 4. — ² 1 Tim. 11, 5. — ³ Rom. 14, 17. — ⁴ Id. VIII, 28, etc.